

ભાઈ બેહેન ઊપર

પકતા

હુઃખના હુગર

એવે નામની

કરગી રસ

કરગી રસ - કુખની સાંભળી લાયક
કરગી

હાહરો.

સળંગન સહુ હોવેકી, વાસે ત આ મુત
સાનકીન સંઘો મુકી, મુકી ન કીવમ મન
ભાઈ બેહેન કુખ, પ્રકાશ હુ ખ જ નિ નિ પાગ,
ભાઈને કહે વિચારયો, વાચોને આના

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર

છાટાલાલ વરજદાશ.

મુંબઈ.

"પારસી પ્રાન્ટીંગ" પ્રેસ

કિંમત આરંધો આના.

સામરી લેવારને કમીજનથી નામરી

લાઈ બેહેન ઉપર

પડતા

હુઃખના કુંગર.

લાલપુર કરીને એક મુંઢર શહેર હતું તે શહેરમાં હ-
રીચદ કરીને એક શાહુકાર રહેતા હતા તે પદસાથી તથા મા-
ન આખરૂથી સારી રીતે મુખી હતો, તેને એક ગગાબાઈ તા-
મની સ્ત્રી હતી, તે સ્ત્રીના ઘણા સારા ગુણ તથા નરમ સ્વભા-
વથી તે સૌને વહાણી લાગતી હતી તે સ્ત્રી પુરૂષ જ્યાં જતા
ત્યાં હરેશા માન પામતા અને હમેશાં નેઓ સુખમાં દહાડા
ગુજારતા તેમને એક છોકરી તથા મહીનાનો છોકરો
હતો તે છોકરોનું નામ લાડકુ વ હતું તે યાજુ ઘણાજ સુ-
ખમાં ઉછરે હતો, હવે દેવચોગે તે લાડકુ વરીની માતા
ગગાબાઈ મરાણું પામી ત્યારે તેની છાતી ભરાઈ આવી
તેથી આ ખમાણું વિલાપ કરવા લાગી—

વિલાપ.

વનચર વીગ વધામણી (એ રાગ)

માતાજી મારા કયા ગયા, મુકી અમને રે આજ,
પીતા મારો તે શુ કરે, નહીં મુંજે રે કાજ   દેક
ખધુ મારો અહીંઆજ છે, તે તો નાનુ છે બાજ,
તેલી તે દશા શી થશે, કેમ જશે રે કાજ   માતા
પીતા મારો તે લગ્ન કરે, જ્યારે બીજી રે વાર,
સાવકી માતા તે સતાપશે, જ્યારે આવશે દાર   માતા

ભાણુ ને હું ભુલી જઈશ, કોણ સભાળશે ભાઈ,
સાવડી માનેના સૌ જાણે, કરશે હું ખની અડાઈ માતા
હવે માતા હું શું કરું, ઇશ્વર ઉપર આચાર,
સુખનાતે દીવસ વહી ગયા, હવે હું ખનો નહીં પાર માતા

આમે પ્રમાણે લાડકુવરી અતીશય વિલાપ કરીને છા
ની રહી, અને હમેશા પોતાના નાના ભાઈને સભાળતી હતી
પછી તે ગંગાબાઈના મરાણનો શોક વીત્યા બાદ તે
ના બાપે એક બીજા બાવડી સાથે લગ્ન કર્યા તેનું નામ
કરકશાબાઈ હતું. ગુણુ એવાતો ખરાબ હતા કે આખો
દહાડો કજીઆ કકાની હતી તેમજ પેલા ભાઈ બેહેન
ઉપર આડા અચળા વારા નાખી, બીચાગ ભાઈ બેહેનને
હમેશા સતાવતો હતો એક દિવસે તેના ધણીના બહાર ગ
આ પછી કરકશાબાઈ બેઠા બેઠા ભરત ભરત હતા તેટલામાં
પેલી છોડરી તેનું નામ લાડકુવરી હતું તે આવી કહેવા લા
ગી કે, નવી, આ નવી, મારો નાનો ભાઈ રડે છે, તેને વા
સ્તે દુધ લાવવું છે, માટે મને એક પછનો આપ, કે હું દુધ
લાવો, તેને પાડો અને છાનો રાખુ એટલે કરકશાબાઈ બો
લ્યા, “મર રાડ નવી કઈ, અને બુની કઈ, તારો નાનો
ભાઈ રડે તેો નાખ ચુકામા, હું ત ક્યાથી પછસો આપુ,
જ કોઈ તારા ધણી પામેથી લઈ આવ, હું તે ક્યા તારા ધ
ણીની પ્રમાણીમાથો આપુ આ એ પ્રમાણે લાડકુવરીએ તે
સાવડી માના મોડાના અઘટી શબ્દ સાંભળ્યા ત્યારે એક-

હમ પોતાની છાતી ભરાઈ આવી તેથી નીચે પ્રમાણે બોલી
 “ અરે મારી મા ! મારી વાહાલી મા ! તુ મને અ
 ને મારા નાહાના ભાઈને મુકીને શા વાસ્તે મરાણુ પામી. અ
 રે મારી મા ! તુ મારી ઉપર અને મારા આ નાહાના ભા
 ઈ ઉપર કેટલુ બધુ હેત કરતી હતી એટલુ હેત, આ મા
 રી મા ! હવે અમારી ઉપર કોણુ કરશે ? હમો બુખ્યા
 થયુ, હમારો હાથ દુખશે, હમારો પગ દુખશે, તારે આ
 મારી મા ! તારા જેવુ દુખ ઝરોમ હમારી કોણુ ખરદાસ
 લેશે ? તારે ઘડીએ મારા ગાલ ઉપર હાથ ફેરવીને કોણુ મા
 રી ખબર લેશે ? અરે મા તારૂં હૈન મને વારંવારે સાભરે છે
 તારા વગર મને મુદ્દન ગમતુ નથી તુ મનેતો મુકીને મરાણુ
 પામી પણ આ મારા નાનકડા ભાઈને, મુકીને શા વાસ્તે
 મરાણુ પામી ! અરે મા, આ વાહાલી મા ! હવે હુ
 થુ કરું.”

એમ કહીને લાડકુવરો એક દીવસ ઘણીજ રહી
 પડી અને પોતાના નાહના ભાઈને છાતી સાથે દાખ્યો
 એટલામા નિશાળનો વડો નિશાળીએ તેડના આગ્યે
 અને કહેવા લાગ્યો કે “ તમે નિશાળમા ખરાબર હાજર
 થતા નથી તેથી મેહેતાજી રીજ ભગ્યેના છે અને તમારૂં
 નામ હાજરીયાથી કાઢાડી નાખશે ” એ સાંભળીને લાડકુવરો
 તરત નિશાળે ગઈ તે તરત ઘણુ રડેની હતો તેથી તણીની
 આખ લાલ ચણોહી જેવી થઈ ગઈ હતી મેહેતાજીએ

જ્યારે રડવાનું કારણ પુછ્યું ત્યારે તોણીએ જવાબ આપ્યો નહીં પણ તોણીની આખમાથી વધારે આસુ પડવા લાગ્યા મેહતાજી તે વખત એ વાત ખાઈ ગયા અને જરાવાર પછી સમજાવી કુસલાવીને પુછ્યું ત્યારે નીચે પ્રમાણે પોતાની બીના કહી સભાવી

“ મારી ઉમર હાલ દસ વરસના છે જ્યારે હું નવ વરસની હતી ત્યારે મારી મા જે માગ ઉપર ઘણું હેત રાખતી હતી તે મગણુ પાપી અરે જ્યારે તે મગણુ પા મી ત્યારે હું કેટલું બધું રડી મને વધારે રડવું એટલા માટે આવ્યું કે મારો નહાનો ભાઈ છ મહીનાનો હતો ત્યારે તે મગણુ પાપી પછી હું તથા મારો બાપ ચાર પાચ મહીના સુધી ઘણાજ દલગીર રહ્યા ત્યાર પછી મારા બાપે ફરીથી લગન કરવાનો વિચાર કર્યો મારી માને ગુજરવાને આશરે છ મહીના થયા એટલામા માગ બાપે પોતાના લગન કર્યા હું જાણતી હતી કે મારી મરી ગએલી માના જેવું હેત સાવકી મા રાખનાર નથી તોપણ મને એવી ઉમેદ હતી કે તે મારી અને અગત કરીને મારા નાહના ભાઈની ઘટતી સભાળ રાખશે પણ અરે ! હું કેટલી ના ઉમેદ થઈ મારી સાવકી મા મારી તથા માગ નાહના ભાઈની કાંઈખી દરકાર કરે નહીં એટલુંજ નહીં પણ મારા બાપ હમારી ઉપર હેત કરે તે દખી શકે નહીં ધીમે ધીમે મારી સાવકી માને ખાતર મારા

બાપ પાણ હમારી ઉપર હેત ઓછુ કરવા લાગ્યા”

“ મને મારા પોતાના કરતા મારા નાહના ભાઈને વાસતે વધારે દુખ થવા લાગ્યું મારો નાહનો ભાઈ રડેનો તેનીપણ કાંઈ ફરકાર મારી સાવકી મા કરે નહીં મારા નાના ભાઈને વાસતે ખાવા પીવાની તજવીજખી મારી સાવકી મા રાખે નહીં હરએક વાતમા તે મને અને મારા નાના ભાઈને ધમકાવે, મારા નાહના ભાઈને લુપ્ત લાગે અને હું મારી સાવકી માને કહું કે ‘માજી ભાઈ’ લુખો થયા છે’ તો મારૂં બોલવું મારા હિમરૂં ધરે નહીં. ત્યારે મારા પેટમા ઘણેજ ખસાપો થઈ આવે અને મને મારી મરાણ પામેલી મા યુદ્ધ આવે જ્યારે મારો નાહનો ભાઈ રડે ત્યારે હુંજ તેને મુગો રાખું હુંજ તેને રમાડું મારો બાપ દર. મહીને રૂપીઓ અરથો મને ખરચવા સારૂં આપે તેમથી હુંજ તેને વાસતે કાંઈ ખાવાનું મગાવું જ્વેન તે વખતે વીચાર થાય કે શું બધા છેકરાઓની સાવકી મા આવી ખરાબ હશે ! અરે સાવકી માના દીલમા શું ઈશ્વરે દયા નહીં મુકી હશે ! એવા એવા ઘણા વીચાર મારા મનમા ઉત્પન્ન થવા લાગ્યા”

“ થોડા દીવસ ઉપર મારા ભાઈને તાવ આવ્યો ત્યારે હું તેના બીછાના આગવ બેસી રહું પાણ મારી સાવકી મા જાણે જાણતીજ નહીં હાય એવડ રીતે બેસીને કામકાજ કરે મારા નાહના ભાઈનું દુખ જોઈ

માગી આખમાથી આમુ ખરે અને જ્યારે મારી મરણ પામેલી મા યાદ આવે ત્યારે મારા આસુનો તો પારજ નહીં હજી મારા પડોશી ભના કે મને તથા મારા નાહના ભાઈને પ્યારથી બોલાવે કાંઈ સાડા ખાવાનું કીધું હોય તો હમોને આપે પણ અરે કોઈપણ દીવશે મારી સાવકી માએ હમારી ઉપર દેત કંપુ નથી હું તેણીના હૂકમમા રહું છું જે કેહતે તે હું કરું હું તેની ધમકી ખમુ છું કોઈ કોઈ વખતે ગાજો ખાગી છું ઘરનું કેટલું એક કામ કરું છું તેણીને અરે તેણીને મનથી કાંઈજ નહીં કોઈ દેવસ દેવગીરીમા અરે દેવગીરીમા હું ભુખી સુઈ ગઈ તો તેની દરકાર મળે નહીં માગ ખાપ મારી દયા ખાઈને ઉઠાડવા આવે તો તેમા તેણીને પરવડે નહીં. અરે હું ગુ કહું મારી મા મને વારજાર યાદ આવેછે ત્યારે નારી આખમાથી આમુઆ ખગેછે,

“હું બરાબર નીનજો આવી શકતી નથી તેજી કારણ પણ એજ છે મને ભણવાની ઘણી હોજ છે પણ મારી ગેરહાજરીમા મારા નાહના ભાઈની ખબર દેનાર કોઈ મળે નહીં તે હજી પાચ વરસનું બચુ થયું નથી, તેની ઉપર એટલી બધી અદખાઈની નજર મારી સાવકી મા મા વાગતે ગાખી હશે અરે મારી મા ! મારી વાહાણી મા ! તું મરણ પામી નહીં હોતતો મારી તથા મારા નાહના ભાઈના આવા હાલ થાત નહીં” એમ

બોલતા બોલતા તથા ડચકા ખાતા ખાતા લાડ કુવરી
રહી પડી

આવે દખાવ જોઈ મેહતાજીને તથા કેટલીએક છોકરીઓ
ને ઘાગી દયા ઉપજી એ વાત સાંભળી અતીશય એવો લા
ગ્યો ને તેઓની આખમાની આસુ ભગઈ અગા કુટલીએક
છોકરીઓને કોઈખી નાહના બાલકને મુકીને તેના માં મરણ
પામશેમા એવું આપણે સર્વ શકતોમાન ઈશ્વર પાસે માગીએ
છીએ તોપણ કદાચ કોઈ નાહના બાલકની મા મરણ પામી
હોયતો શુ તેની સાવકી માને લાગે ? પરદાસ કરવી
નહી ! અરે તેની ઉપર અદખર નોખુ ! ના કોઈખી
સાવકી માને પોતાના આરમાન બાલક ઉપર કડી નજર
રાખી ઘટતી નથી. જેઓ કડી નજર રાખે છે અને
તે બાળકોને પોતાના કરી સમજતા નથી તેઓ ઉપર
ઈશ્વરનો અતીશે ક્રોધ થાયછે અને તેવી સાવકી માતા
એ ઉપર ઈશ્વર કદી દયા કરવાનો નથી,

અરે વાચનારી બેહેનો અને વાચનારી માતાઓ !
તમે કોઈ બાળકની સાવકી મા હોયતો તમે એવુંજ સમજ
જો કે તે બચ્ચાઓની ખરી માની જગો ઉપર ઈશ્વરે
તમને મુકેલા છે અને જેવી બરદાસ અને ચાકરી તમે
તમારા પોતાના બચ્ચાની કરો તેવીજ બરદાસ અને ચાકરી
તમારા આરમાન બચ્ચાઓની કરો તેઓ ઉપર તમે
અદખાઈ ના રાખો તેઓ તદન બેસમજ અને નીર

અપરાધી છે તેઓની ઉપર કડી નજર અને અદખાઈ રાખ્યાથી તમારૂં કોઈ જનમમા ભણુ થનાર નથી નીર્જળ અને નીરઅપરાધી બાળક ઉપર અદખાઈ અને કડવી નજર રાખ્યાથી તમારૂં દીલ ઠુર અને ઘાતકી માલુમ પડે છે અને તે તમારી અખળા જાતને છાજતુ નથી તમે એવું જ સમજો કે તમારા પોતાના તનથી પેદા થયેલા બાળકો છે અને તેઓની સલાહ માટે તમે પેદા થયેલા છો તમને પેદાથી બીજા બાળક જન્મ્યા હોય નો તેઓ વચ્ચે વધુ મારા ઔરમાન, બાળક નચે તરફ રાખશે મા નેવાં શરૂ તમારા બાળકને ચાહે તેટલાજ તમે તમારા ઔરમાન, બાળકને ચાહે તમે, પોતેજ હોર માન બાળકો જગાએ હો તો તમને પોતાને કેટલુ લાગે તેના વીચાર કરો જે ઈશ્વરે તમારા હાથમા લઈઆર બાળકો ચુક્યાછે તે ઈશ્વરનો તમે આભાર માનો અને તેઓની ખરી મા, તરીકે સલાહ લો ઈશ્વર તમને સારી બુધી આપે અને તમે તમારા ઔરમાન બાળકોને ખરા તનના બાળક કરી સમજો એવી હમારી તે કીરતાર અગળ પ્રાર્થનાછે

૭૨

સમાપ્ત.

૧૧

